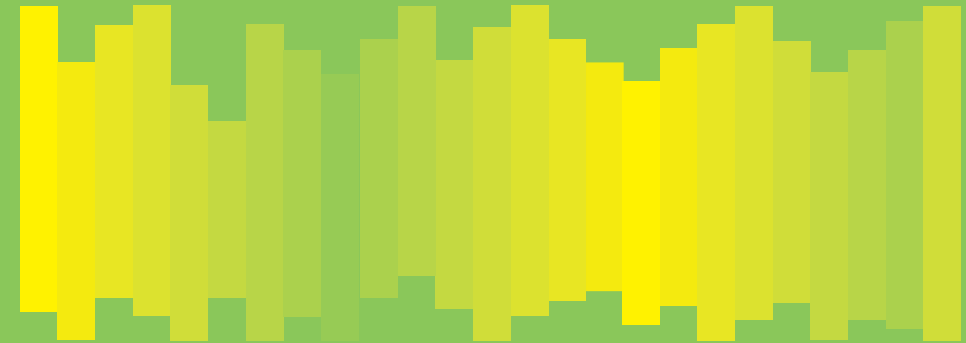

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR
Švabinského 7, 851 01 Bratislava, tel./fax: 02/6381 4987, 68
zmpvsvr@zmpvsvr.sk, www.zmpvsvr.sk

Podporované rozhodovanie

Spracovali:
JUDr. Zuzana Stavrovská a Bc. Miroslava Vávrová

ISBN 978-80-89344-04-8

9 788089 344048

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR
Švabinského 7, 851 01 Bratislava, tel./fax: 02/6381 4987, 68
zpmpvsr@zpmpvsr.sk, www.zpmpvsr.sk

Podporované rozhodovanie

Spracovali:

JUDr. Zuzana Stavrovská a Bc. Miroslava Vávrová

Táto brožúra je napísaná v ľahko čitateľnom štýle

Táto publikácia vznikla ako súčasť projektu Spoločne proti diskriminácii ľudí s mentálnym postihnutím.

Podporované grantom z Finančného mechanizmu EHP,
Nórskeho finančného mechanizmu a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky,
ktorého sprostredkovateľom je Nadácia otvorenej spoločnosti.

Podporované rozhodovanie

JUDr. Zuzana Stavrovská a Bc. Miroslava Vávrová

Vydalo: ZPMP v SR, Švabinského 7, 851 01 Bratislava
Tel.: 02/6381 4987, e-mail: zmpvsvr@zmpvsvr.sk
Bratislava 2009

Grafický dizajn: Polygrafické centrum
Tlač: Polygrafické centrum, www.polygrafcentrum.sk
ISBN 978-80-89344-04-8
EAN 9788089344048

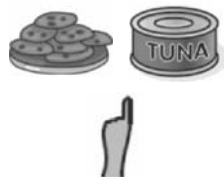
ÚVOD

Premýšľal si niekedy nad tým, koľko rozhodnutí denne urobíš?

Niektoré rozhodnutia sú malé.

Robíme ich každý deň.

Napríklad si vyberáme, čo si dáme na raňajky.

Niektoré rozhodnutia sú veľké.

Nie sú každodenné a sú pre nás dôležitejšie.

Napríklad rozhodnutie, kde budeme bývať.

Mnoho ľudí robí všetky rozhodnutia samostatne.

Aj tie malé, aj veľké.

A nikto im v tom nebráni.

No sú aj ľudia, za ktorých rozhodujú druhí.

Napríklad rodičia, opatrovatelia, asistenti.

A ani sa pritom nezaujímajú o ich názor.

Je to správne?

Podľa nás určite nie.

Každý občas potrebuje pomôcť pri

rozhodovaní.

Dôležité však je, aby sa nakoniec vždy rozhodol sám.

Táto brožúra ti prináša nové informácie o rozhodovaní.

*Píše sa v nej o **podporovanom rozhodovaní**.*

Teda o tom, že každý sa má rozhodovať sám.

Píše sa v nej aj o možnosti mať nablízku niekoho, kto mu poradí.
V prípade, že by to potreboval.

Mnoho krajín na svete hovorí o **podporovanom rozhodovaní**.
To preto, lebo je to nová myšlienka.

Hovorí sa o tom, že všetci majú právo rozhodnúť sami za seba.

Doteraz sa ti ľahko mohlo stať, že za teba rozhodli iní ľudia.

Bez opýtania sa, čo si o tom myslíš.

Bez tvojho súhlasu.

Nie je to správne a chce to zmenu!

Podporované rozhodovanie je tvoja šanca na nezávislejší
život!

Tak príjemné čítanie!

1 ČO JE TO PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE?

Pri **podporovanom rozhodovaní** máš zabezpečené všetky svoje práva.

Hovorí sa tomu aj **plná spôsobilosť na právne úkony**.

Môžeš napríklad sám podpísať zmluvu, založiť si účet, voliť...

Niekedy môžeš mať problém rozhodnúť sa.

Lebo podpisovanie zmlúv či zakladanie účtov sú veľké rozhodnutia.

Preto máš aj poradcov, ktorí ti pomôžu.

Voláme ich **podporné osoby**.

Podporné osoby ti pomáhajú pri rozhodovaní.

A chránia pred podvodníkmi.

Pretože stať sa môže čokoľvek.

Napríklad:

Urobíš veľké rozhodnutie bez premýšľania.

Máš právo podpísať zmluvu a urobíš to.

Aj keď si zmluve dobre nerozumel.

Až neskôr zistíš, že si sa zaviazal platiť dlh niekoho iného.

Podvodník sa teší a ty máš hlavu v smútku.

Mať právo podpísať zmluvy a rozhodovať samostatne je fajn.

Ale **ak niečomu nerozumieš, je tu podporná osoba**.

V našom príklade by ti prečítala tú zmluvu.
Vysvetlila by ti všetko, čomu nerozumieš.
A ty by si si uvedomil, že zmluva je nevýhodná.
A určite ju nepodpísal.
Tomu hovoríme **podporované rozhodovanie**.

2 KDE SA VZALA MYŠLIENKA NA PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE?

Možno si už počul o **OSN**.

OSN je skratka, ktorá znamená

Organizácia Spojených národov.

Je to medzinárodná organizácia.

Založilo ju 51 štátov v roku 1945.

Dnes má 191 členov.

To znamená, že skoro všetky krajiny sveta sú jej členmi.

OSN bojuje napríklad za:

- Dodržiavanie ľudských práv
- Mier
- Odstránenie rasovej diskriminácie

V decembri 2006 vydala **OSN** významný dokument.

Volá sa **Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím.**

(Ďalej budeme písať len „Dohovor“)

V **Dohovore** sa píše, že všetci ľudia si zaslúžia rovnakú úctu a rešpekt.

Aj ľudia so zdravotným postihnutím!

Aj ty!

Na Slovensku podpísal **Dohovor** náš prezident, Ivan Gašparovič.

Stalo sa to 26. septembra 2007.

Tento podpis znamená veľa.

Naša krajina je teraz **signatárom Dohovoru.**

To znamená, že **Dohovor** u nás ešte neplatí.

Podpisom sme však vyjadrili svoj záujem o plnenie Dohovoru. No ešte musíme počkať na **ratifikáciu.**

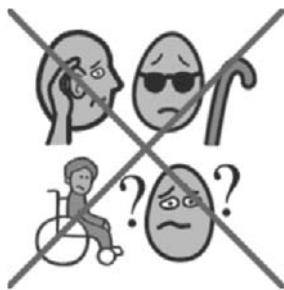
Ratifikácia znamená, že nejaký zákon platí pre celé Slovensko.

Ak ratifikujeme **Dohovor**, bude platiť pre celé Slovensko.

3 DOHOVOR O PRÁVACH OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

Cieľom **Dohovoru** je chrániť práva ľudí so zdravotným postihnutím.

Pretože práve oni sú často vystavení **diskriminácii**.

Diskriminácia je, keď sa s ľuďmi inak zaobchádza, pretože sú iní.

Napríklad majú inú farbu pleti.

Alebo rozdielne vierovyznanie.

Alebo majú zdravotné postihnutie.

Diskriminácia je porušovanie základných ľudských práv!

Možno sa už aj tebe stalo, že...

...Chceš si kúpiť lístok na vlak.

Ale nerozumieš nápisom na automate.

Lístok si preto nekúpiš.

A vo vlaku musíš zaplatiť pokutu.

...Chceš sa navečerať v peknej reštaurácii.

Ale majiteľ ťa nepustí dnu.

Vraví, že nechce obsluhovať ľudí s postihnutím.

..Chceš bývať vo svojom vlastnom byte.

Ale tvoji opatrovatelia rozhodnú za teba.

Povedia NIE!

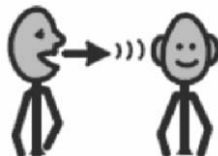
A ani sa o tom nechcú porozprávať.

Aj toto je **diskriminácia**.

Bohužiaľ sa takéto veci naozaj stávajú.

Ale **Dohovor** vraví, že to tak nesmie byť.

Aj ty máš práva ako ostatní ľudia!

Napríklad právo na informácie.

Nemalo by sa ti stať, že nerozumieš automatu.

Návod na použitie má byť čitateľný aj pre teba.

Tak, aby ti bolo všetko jasné.

Alebo právo na služby.

Nikto ťa nemôže vyhodiť z reštaurácie kvôli zdravotnému postihnutiu!

A právo na vlastné rozhodnutie?

S **podporovaným rozhodovaním** ho máš zaistené!

4 DOHOVOR A ČLÁNOK 12

Dohovor je zákon.

Aby sa ľuďom ľahšie čítal, delí sa na viacero častí. Tak, ako má kniha kapitoly, zákon má články.

Dohovor má presne 50 článkov.

Ak si ho chceš preštudovať celý, je dostupný aj v ľahko čitateľnej podobe.

Teraz si ale predstavíme **Článok 12.**

Prečo?

Pretože úzko súvisí s **podporovaným rozhodovaním.**

Článok 12 sa volá **Rovnosť pred zákonom** a znie takto:

1. Zmluvné strany potvrdzujú, že ľudia s postihnutím majú všade právo na uznanie svojej **právnej subjektivity**.
Znamená to, že všade na svete musia uznať všetky tvoje práva.

2. Zmluvné strany uznávajú, že ľudia s postihnutím majú **spôsobilosť na právne úkony**.

Majú ju vo všetkých oblastiach života.

Tak ako ostatní ľudia.

Znamená to, že môžeš svoje práva uplatňovať vo všetkých oblastiach života.

Napríklad môžeš podpísať zmluvu o kúpe bytu.

Alebo si založiť účet v banke.

3. Zmluvné strany prijímú potrebné opatrenia.

Tieto opatrenia ľuďom s postihnutím zabezpečia prístup k pomoci.

Pomoc môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej **spôsobilosti na právne úkony**.

Znamená to, že ak budeš potrebovať pomoc pri uplatňovaní svojich práv, dostaneš ju.

4. Zmluvné strany zabezpečia, aby tieto opatrenia poskytovali primerané a účinné záruky.

Záruky majú za cieľ zabrániť zneužitiu ľudských práv.

Záruky tiež zabezpečia, aby sa rešpektovali práva, vôľa a preferencie človeka s postihnutím.

Záruky tiež zabránia konfliktu záujmov a nenáležitému ovplyvňovaniu.

Budú primerané a prispôbené situácii danej osoby.

Budú sa uplatňovať čo najkratšie.

Budú podliehať pravidelnej kontrole.

Kontrolu bude vykonávať príslušný nezávislý orgán alebo súd.

Znamená to, že opatrenia musia zaručiť tvoju ochranu.

A ochranu tvojich práv.

Vznikne aj orgán, ktorý bude kontrolovať, či sú tvoje práva rešpektované.

5. V súlade s ustanoveniami tohto článku prijímú zmluvné strany všetky opatrenia.

Opatrenia zabezpečia právo ľudí s postihnutím vlastníť alebo dediť majetok.

Opatrenia zabezpečia aj právo spravovať svoje financie.

Mať rovnaký prístup k bankovým pôžičkám, hypotékam...

Zabezpečia, aby ľudia s postihnutím neboli svojvoľne zbavení svojho majetku.

Znamená to, že o svojich finančných záležitostiach a majetku budeš rozhodovať sám.

*A budeš pri tom chránený **Dohovorom**.*

Článok 12 žiada rovnaké uznanie pred zákonom pre všetkých ľudí.

Aj pre ľudí s postihnutím.

Článok 12 podporuje dodržiavanie práv ľudí s mentálnym postihnutím.

Článok 12 podporuje podporované rozhodovanie.

Hovorí, že každý z nás sa dokáže rozhodnúť sám.

Hoci občas môžeme potrebovať pomoc. Ale naše práva nám preto nesmú byť odopreté.

To sa často stáva pri **náhradnom rozhodovaní**.

Náhradné rozhodovanie znamená, že opatrovník sa ťa ani nemusí opýtať na tvoj názor.

Má právo rozhodnúť za teba.

Táto moc sa dá veľmi ľahko zneužiť.

A to nie je správne.

Článok 12 a tiež ostatné články **Dohovoru** to chcú zmeniť.

Aj na Slovensku chceme zmeniť náhradné rozhodovanie za **podporované rozhodovanie**.

Mnohé štáty plánujú prijať **Dohovor**.

Zaviažu sa, že ľuďom s postihnutím nebudú odoberať **spôsobilosť na právne úkony**.

Naopak - musia im poskytnúť potrebnú pomoc.

Tak budú môcť využívať všetky svoje práva.

Z Dohovoru pre krajiny vyplýva aj ďalší záväzok.

Musia zmeniť svoj systém **náhradného rozhodovania**.

Nahradí ho systém **podporovaného rozhodovania**.

5 POMOC PRI ROZHODOVANÍ

Počul si už tieto vety?
Alebo si ich sám vyslovil?

Zažili ste už niekedy tieto pocity?
Napadli vám už tieto myšlienky?

Ak chceme byť samostatní, musíme sa naučiť veľa vecí.
Napríklad sa učíme vyplňať tlačivá na pošte.
Alebo v banke.

Keď ideme podpísať zmluvu, musíme si ju dobre preštudovať.

Nie vždy však musíme všetkému rozumieť.

Určite sa už aj tebe stalo, že si niečomu nerozumel.

Bolo to napísané alebo povedané príliš zložito.

Nakoniec si informáciu nemohol využiť, lebo si ju nepochopil.

Nie je to fér.

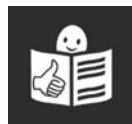

Máš právo na informácie, ktorým budeš rozumieť.

Napríklad text napísaný v ľahko čitateľnom štýle.

Alebo rozhovor v ľahko zrozumiteľnom štýle.

Lebo kým informáciám nebudeš dobre rozumieť, nemôžeš sa správne rozhodnúť!

Aj preto je tu **podporované rozhodovanie**.

V žiadnej krajine na svete nežije úplne samostatný a nezávislý človek.

My ľudia sa navzájom potrebujeme.

Napríklad aj preto, aby nám mal kto vysvetliť nejasné veci.

Zmluvu s bankou, tlačivo na pošte...

05
John Collins some.com

Mnoho ľudí cíti potrebu dostať pomoc pri rozhodovaní.

Rovnako ako ty.

Najmä keď ide o veľké rozhodnutia.

Nikdy neváhaj a keď nerozumieš – pýtaj sa!
Zapamätaj si, že ty si zodpovedný za svoje rozhodnutia.
Ak máš strach rozhodnúť sa sám, poraď sa s niekým.
Možno potrebuješ pomôcť pri rozhodovaní.
Ale to nie je dôvod na to, aby ti vzali tvoje právo
rozhodnúť sa sám.

55: Jedu : Happy .

6 PRÁVNA SUBJEKTIVITA, SPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE ÚKONY A NESPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE ÚKONY

Slovensko je právny štát.

To znamená, že v našej krajine sa dodržiava **Ústava**
a ďalšie **zákony**.

Ústava je najdôležitejší zákon v našej krajine.

Ústava zabezpečuje dodržiavanie všetkých ľudských práv.

Tieto práva má každý jeden človek.

Nezávisí od jeho vierovyznania.

Ani rase.

Ani postihnutí.

K ľudským právam patrí aj právo rozhodovať sa sám
za seba.

K tvojim právam neoddeliteľne patria aj tvoje povinnosti.

Základným zákonom, ktorý o nich píše, je **Občiansky
zákoník č. 40/1964 Zb.** v znení neskorších zmien.

Všetky práva a povinnosti získavaš už pri narodení.

V zákone sa to volá **právna subjektivita**.

Právna subjektivita je nemenná a trvá celý život.

Právnu subjektivitu získavaš narodením.

Právna subjektivita je pre všetkých rovnaká a nemôže
byť obmedzená.

V tomto zákone sa dočítaš aj o **spôsobilosti**
na právne úkony.

Ako sa líši od **právnej subjektivity**?

Spôsobilosť na právne úkony vzniká postupne, ako rastieš.

Môže byť rozhodnutím súdu obmedzená, prípadne úplne zrušená.

V plnom rozsahu nadobúdaš **spôsobilosť na právne úkony** 18. rokom.

Určite to poznáš aj sám.

Kým si nemal 18 rokov, veľa vecí za teba riešili tvoji rodičia. Alebo iní **zákonní zástupcovia**.

A čo keď je **spôsobilosť na právne úkony** obmedzená?

Alebo úplne vylúčená?

Vtedy hovoríme o **nespôsobilosti na právne úkony**.

Znamená to, že človek nemôže robiť **niektoré** alebo **všetky** právne úkony.

Napríklad nemôže hospodáriť so svojimi peniazmi.

Alebo nemôže podpisovať žiadne právne dokumenty.

Robí to za neho jeho **opatrovník**.

Tohto opatrovníka určuje súd.

7 ČO JE TO PRÁVNÝ ÚKON?

Právny úkon je prejav ľudskej vôle.

Ide o činnosť, ktorou človek chce niečo urobiť, zmeniť, nadobudnúť.

Napríklad niečo kúpi, predá, zamení, niekoho alebo niečo si objedná, alebo si niečo vypožičia...

Nie každé konanie je však **právnym úkonom**.

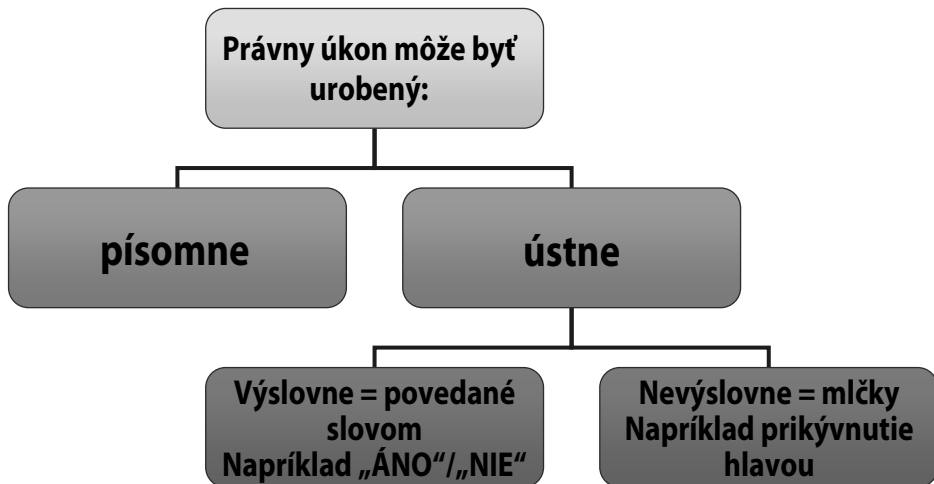
Nie je ním napríklad otvorenie dverí, jazda výtahom, blízky vzťah k osobe, zvieratku...

Právny úkon človek často robí v spolupráci s ďalšími ľuďmi. Ich vzťah voláme právny vzťah.

Napríklad pomoc právnika pri kúpe bytu.

AKO MÔŽEŠ UROBIŤ PRÁVNY ÚKON?

AKÉ SÚ ZÁKLADNÉ ZNAKY PRÁVNEHO ÚKONU?

Platnosť a neplatnosť právneho úkonu

Právny úkon je **platný** vtedy, keď je vôľa človeka **slobodná, vážna a bez omylu**.

Právny úkon je **neplatný** vtedy, keď vôľa človeka **nie je slobodná, nie je vážna a je v omyle**.

Vôľa nie je slobodná, ak človek

koná v strachu.

Napríklad, keď sa mu niekto vyhráža.

Alebo ho inak fyzicky či psychicky núti k právnemu úkonu.

Vôľa nie je vážna, ak človek

nechce znášať následky právneho úkonu.

Napríklad niekto podpíše zmluvu o predaji bytu.

Ale byt nechce predať.

Chce ho iba prenajať.

Zmluva o predaji bytu preto nie je platná.

Vôľa je pod vplyvom omylu, ak

človek dostane nepresné informácie.

Je uvedený do omylu.

Napríklad mu obchodník povie, že televízor stojí 150 eur.

Po podpise zmluvy sa ukáže, že stojí o 50 eur viac.

Kupujúci dostal zlé informácie a zmluva neplatí.

Kedy je ešte právny úkon neplatný?

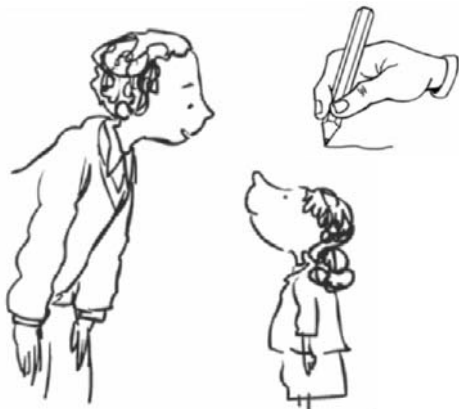
Právny úkon je neplatný -

- keď ho vykonal človek, ktorý nemá spôsobilosť na tento právny úkon.

Napríklad, keď niekto mladší ako 18 rokov podpíše zmluvu o kúpe bytu.

Je neplatná.

Tento právny úkon za neho musia urobiť jeho **zákonní zástupcovia.**

- keď ho vykonal človek, ktorý má nedostatok spôsobilosti na právne úkony.

Napríklad, keď má človek také vážne postihnutie, že nevie posúdiť dôsledky svojich činov.

- keď právny úkon nemá požadovanú formu.

To znamená, nie je dostatočne zrozumiteľný.

Napríklad nečitateľný.

Alebo nemá správnu formu.

Napríklad má byť písomný, ale je iba ústny.

8 OBMEDZENIE ALEBO ZBAVENIE SPÔSOBILOSTI NA PRÁVNE ÚKONY

Všetko o zbavení alebo obmedzení spôsobilosti na právne úkony a o súdnom konaní nájdeš v **Občianskom súdnom poriadku č. 99/1963 Zb.**

Obmedzenie alebo zbavenie spôsobilosti na právne úkony ťa má chrániť.

Napríklad pred podvodníkmi, ktorí by ťa mohli oklamať a obrať o tvoj majetok.

Je to však veľmi vážny zásah do tvojej osobnej slobody.

Hovoríme tomu aj **integrita osobnosti.**

Alebo **nedotknuteľnosť osoby.**

Viac o tom nájdeš v Listine základných práv a slobôd.

Ako to teda je?

Kedy možno spôsobilosť na právne úkony obmedziť?

Kedy možno niekoho zbaviť spôsobilosti na právne úkony?

Zbavenie spôsobilosti na právne úkony

Môže sa stať, že človek má vážne duševné ochorenie alebo ťažké mentálne postihnutie.

Nie je vôbec schopný robiť právne úkony.

Súd ho preto **zbaví spôsobilosti na právne úkony.**

Cieľom je, aby si človek neublížil zlým rozhodnutím.

Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony

Môže sa stať, že človek má vážne duševné ochorenie alebo ťažké mentálne postihnutie.

Je preto schopný robiť len niektoré právne úkony.

Súd **obmedzí jeho spôsobilosť na právne úkony.**

Určí tiež rozsah obmedzenia.

Tiež je cieľom ochrániť človeka pred rizikom zlých rozhodnutí.

**Pri obmedzení spôsobilosti je veľmi dôležitá jedna vec!
Súd by mal rozhodnúť tak, aby bola osobná sloboda
človeka čo najmenej zasiahnutá.**

Preto si súd volá vždy aj znalca, ktorý vypracuje **znalecký
posudok.**

Takýto znalecký posudok hovorí o tom, čo človek zvládne sám.

Píše sa v ňom aj o tom, s čím potrebuje pomôcť.

Súd si posudok prečíta.

Môže sa porozprávať aj s rodinou, lekárom...

Potom rozhodne, kde treba spôsobilosť obmedziť.

Obmedzenie by malo byť čo najmenšie.

Bohužiaľ sa ale často stáva veľká chyba.
Súd sa nepýta na názor človeka, o ktorého spôsobilosti sa rozhoduje.
Často sa nepýta ani na názor blízkeho človeka.
Nezistuje, čo všetko človek, o ktorom sa rozhoduje, dokáže.
Nie je to správne.
Veď kto nás pozná lepšie ako my sami?!
Súd často rozhodne o obmedzení spôsobilosti bez
najdôležitejšieho názoru.
Názoru človeka, ktorého sa to týka.

Po rozhodnutí súd stanoví **opatrovníka**.
Voláme ho aj zákonný zástupca.

Opatrovník zastupuje človeka v niektorých
právnych úkonoch.
V tých, v ktorých mu bola obmedzená spôsobilosť
na právne úkony.

Napríklad hospodári s jeho peniazmi.
Alebo za neho chodí na poštu či podpisuje zmluvy.

Súd sa vždy snaží, aby opatrovníkom bol príbuzný.
Alebo iná vhodná osoba, napr. priateľ, dobrý známy...
Niekedy však nie je možné, aby bol opatrovník príbuzný
alebo známy.
Vtedy sa ako opatrovník určí takzvaný **verejný opatrovník**.
Verejný opatrovník je napríklad ústav, v ktorom
človek býva.

Človek, o ktorého spôsobilosti sa rozhoduje, by mal byť právo vyjadriť svoj názor.

Môže byť s navrhnutým opatrovníkom spokojný.

Ale nemusí.

Bohužiaľ sa ho to často nikto nespýta.

Opatrovník môže byť **zbavený svojej funkcie**.

Predovšetkým vtedy, keď si neplní svoje povinnosti.

Na Slovensku ale nie je zabezpečený dohľad nad výkonom opatrovníctva.

To znamená, že nikto nekontroluje, či si opatrovník plní svoje povinnosti.

Neexistujú ani žiadne záruky, že opatrovník nezneužije svoju funkciu.

Práva a povinnosti opatrovníkov sú spísané v týchto zákonoch:

Občianskom zákonníku a v **Občianskom súdnom poriadku**.

Sú však veľmi stručné a nedostatočné.

9 PREČO JE SPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE ÚKONY DÔLEŽITÁ?

V súčasnosti nájdeme veľa príkladov **diskriminácie**.

Napríklad na pracovisku.

Predstav si človeka, ktorý vykonáva tú istú prácu ako jeho kolega.

Ale dostáva za to nižší plat, pretože má zdravotné postihnutie.

Hovorí sa tomu aj **priama diskriminácia**.

Alebo si predstav človeka, ktorý sa chce zamestnať.

Rád by pracoval ako upratovač.

Ale zamestnávateľ povie, že jeho upratovači musia mať maturitu.

Pre túto prácu to nie je potrebné.

Diskriminuje to ľudí, ktorí maturitu nemajú.

Hovorí sa tomu aj **nepriama diskriminácia**.

Toto sú len dva príklady.

No každý deň sa stretávame s mnohými formami **diskriminácie**.

Vieš, že každý má právo na ochranu pred diskrimináciou?

Preto vláda musí pomáhať ľuďom, ktorí sú **diskriminovaní**.

Musí robiť zákony proti **diskriminácii**.

Zákon, ktorý obmedzuje alebo zbavuje **spôsobilosť na právne úkony** je diskriminujúci.

Predstav si, že by aj tebe súd určil opatrovníka.

Opatrovník by rozhodoval v tvojom mene.

Nemohol by si využívať všetky svoje práva.

Právo na prácu, právo podpisovať zmluvy, voliť, uzavrieť manželstvo.

Aj toto je **diskriminácia**.

V súčasnosti sa preto vo svete a Európe dejú zmeny k lepšiemu.

Upúšťa sa od opatrovníctva a zbavovania či obmedzovania spôsobilosti.

Uskutočňujú sa reformy.

Pretože ľudia s postihnutím potrebujú také zákony, ktoré im umožnia plnú účasť v spoločnosti a ochranu proti diskriminácii.

Keď ti obmedzia spôsobilosť na právne úkony:

Nemôžeš robiť niektoré právne úkony sám.

Tvoje ľudské práva sú porušené, prichádza diskriminácia.

Moc rozhodovať o tvojom živote je v rukách tvojho opatrovníka.

Ostatní ľudia si o tebe rýchlo vytvoria negatívny obraz.

Nemáš dostatok informácií o predmete rozhodovania, ostávaš bez podpory.

Preto je potrebné zmeniť zákon!

Je nevyhnutné:

Prijať opatrenia, ktoré poskytnú ľuďom s postihnutím podporu a ochranu.

Nerobiť žiadne zásahy do životov ľudí s postihnutím, ak to nie je potrebné.

Ak je potrebné zasiahnuť, nech je výsledkom menej obmedzujúci ďalší život.

Brať ohľad na minulé a súčasné želania človeka s postihnutím.

Brať ohľad na názory príbuzných človeka s postihnutím a tiež na názor všetkých ostatných ľudí, ktorí majú záujem o jeho blaho.

Zabezpečiť rešpektovanie práva na dôstojnosť, súkromie a autonómiu.

Zabezpečiť plnú právnu spôsobilosť ľudí s postihnutím.

Vytvoriť vhodný systém podpory – systém poradcov – podporovateľov.

10 ZBOHOM NÁHRADNÉ ROZHODOVANIE, VITAJ PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE

„Náhradné rozhodovanie opatrovníkmi bude prežitok!“

Tak znie hlavná myšlienka **podporovaného rozhodovania**. Pamätáš si ešte Dohovor, o ktorom si čítal na začiatku brožúry?

Práve tento Dohovor prináša veľké zmeny.

Vďaka nemu sa mnohé krajiny zamysleli.

Začali uvažovať nad **podporovaným rozhodovaním!**

Podporované rozhodovanie znamená toto:
– právo na rozhodovanie sa neprenáša na iné osoby (opatrovníkov)
– ak má človek s postihnutím problém s rozhodovaním,
má svoj okruh poradcov, ktorí mu poradia

V Montrealskej deklarácii z roku 2004 sa píše:

*„Ludí s mentálnym postihnutím by sme mali podporovať, aby sami robili vlastný výber a rozhodnutia, komunikovali o nich a iní ľudia ich rešpektovali. Preto tam, kde jednotliví občania majú ťažkosti s nezávislým výberom a rozhodovaním, zákony a politika by mali zabezpečiť a uznávať **podporované rozhodovanie**. Členské štáty by mali poskytovať služby a potrebnú podporu pre ľudí s mentálnym postihnutím pri rozhodovaní o ich vlastnom živote.“*

Možno ti tiež napadla otázka – **a čo ak sa sám rozhodnúť nedokážem?**

Aj na ňu nájdeme v Dohovore odpoveď.

Ak sa nevieš rozhodnúť sám, musí ti byť poskytnutá pomoc – podpora.

Poskytovanie pomoci pri podporovanom rozhodovaní znamená:

- je zachovaná tvoja spôsobilosť na právne úkony
- rozhoduješ sa na základe svojej vlastnej vôle
- Iba s pomocou ďalšej osoby - asistenta
- asistent ti vysvetlí všetko, čo potrebuješ k rozhodnutiu vedieť
- tvoje práva sa nepresúvajú na druhú osobu ako v prípade opatrovníctva

Na Slovensku zákon doteraz ponúka len **náhradné rozhodovanie.**

Náhradné rozhodovanie však nebráni tvoje práva.

Z **Dohovoru** preto pre Slovensko vyplýva dôležitá povinnosť.

Musí zriadiť vytvoriť vhodný systém podpory.

Napríklad systém poradcov - podporovateľov.

Podporovaného rozhodovania raz úplne nahradí **náhradné rozhodovanie.**

Ešte to však chvíľu potrvá.

Určité obdobie bude potrebné aj to, aby existovali obidve vedľa seba.

To preto, aby sa stihli dopísať všetky potrebné zákony.

Napríklad bude potrebné prepísať Občiansky zákonník.

Alebo Občiansky súdny poriadok, Zákonník práce...

Tiež preto, aby si všetci zvykli.

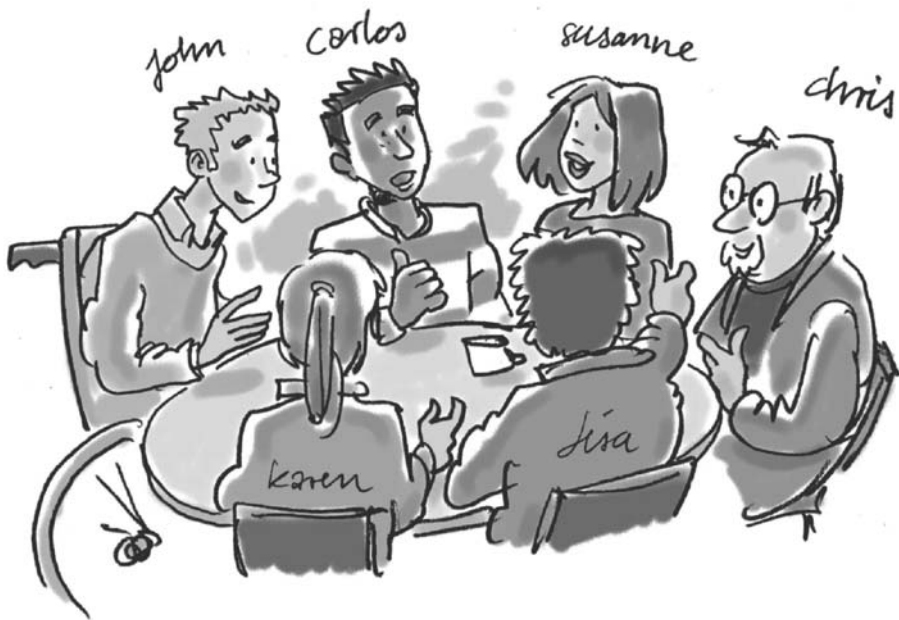

Aj ty ako sebaobhajca môžeš pomôcť!

Rozprávaj o podporovanom rozhodovaní všetkým, ktorí o ňom ešte nepočuli.

Je to veľmi dôležité.

Čím viac ľudí bude o podporovanom rozhodovaní vedieť, tým skôr sa dostane do praxe aj u nás na Slovensku.

11 AKO ZABEZPEČÍME FUNGOVANIE PODPOROVANÉHO ROZHODOVANIA?

1. Podpora hnutia sebaobhajcov

Sebaobhajca je človek, ktorý hovorí sám za seba.

No a čo, že má postihnutie?

To predsa nie je prekážka k samostatnému životu.

Sebaobhajca rozhoduje sám za seba.

Má zdravé sebavedomie a je asertívny.

Pozná svoje práva aj povinnosti.

Byť sebaobhajcom je fajn.

Ale stále ich na Slovensku nie je dostatok.

Preto by naša krajina mala zabezpečiť:

- aby sa o sebaobhajovaní hovorilo na školách
- aby boli podmienky na stretávanie sa sebaobhajcov
- aby sa o hnutí sebaobhajcov rozprávalo a podporovalo

2. Ochrana najlepších záujmov jednotlivca

Aj človek s postihnutím je občan, nájomca, spotrebiteľ.

Aj on niekde býva, cestuje mestskou

hromadnou dopravou, nakupuje.

Preto naša krajina musí zabezpečiť, aby:

boli všetky služby prístupné aj pre ľudí s postihnutím.

Napríklad musia byť zrozumiteľné.

Alebo musia byť dostupné (pre vozičkárov...)

sa šírili informácie o týchto službách.

Lebo inak sa o nich ľudia s postihnutím nedozvedia!

3. Zmena náhradného rozhodovania a funkcie opatrovníkov

Zbavovanie **spôsobilosti na právne úkony** nie je správne.

Rovnako ako **obmedzovanie spôsobilosti na právne úkony**.

Opatrovník určený súdom by už viac za nás nemal rozhodovať.

Chceme **podporované rozhodovanie!**

Chceme, aby nám poradili, keď sa nevieme rozhodnúť.

Nechceme, aby nás zbavovali našich práv!

Preto naša krajina musí:

- preskúmať všetky zákony a zabezpečiť, aby
garantovali rovnaké práva pre všetkých,

- zrušiť všetky zákony, ktoré zbavujú ľudí
s postihnutím **spôsobilosti na právne úkony**,

- vytvoriť a zaviesť systém **podporovaného rozhodovania**,

- zostaviť plán postupného zavádzania tohto
systému do praxe.

4. Rozhodnutia s podporou

Každý deň urobíme veľa malých rozhodnutí.

Niekedy s nimi potrebujeme pomôcť.

A tak sa obraciame na svoju rodinu, kamarátov, susedov.

Ale sú aj rozhodnutia veľké.

Týkajú sa zložitých a ťažkých vecí.

Napríklad podpisovanie zmluvy.

Niekedy nám nepomôže ani rodina, ani
kamaráti, ani susedia.

Musia nám pomôcť odborníci.

Napríklad právnici, ktorí nám zmluvu
vysvetlia.

Ale na každodennú podporu odborníka nepotrebujeme.

Pri zložitých veciach áno.

Tomuto hovoríme **podporované rozhodovanie**.

V budúcnosti bude potrebné rozlišovať medzi každodenným
rozhodnutím a podporou odborníka!

5. Výber a registrácia podporných osôb

Podporované rozhodovanie musí brať ohľad na tvoje potreby.

Svoje **podporné osoby** by si si mal preto vyberať ty sám!

Tie by potom boli oficiálne ustanovené ako tvoji poradcovia.

Preto naša krajina musí:

- stanoviť kritériá a postup pre výber vhodných **podporných osôb**,
- zaviesť systém **registrácie podporných osôb**. Ten umožní, aby boli oficiálne uznané ako tvoji podporovatelia,
- zabezpečiť povinné a pravidelné vzdelávanie pre všetky **podporné osoby**,
- informovať verejnosť o **podporovanom rozhodovaní**.

6. Prekonávanie komunikačných bariér

Najmä ľudia s ťažkým postihnutím majú problém vyjadriť svoje želania.

Hovoríme tomu aj komunikačné bariéry.

Aby sa komunikačné bariéry prekonali, musí naša krajina:

- uznať, že všetky formy komunikácie sú platné,
- spôsob, akým ľudia komunikujú, nesmie byť dôvodom pre spochybnovanie ich schopnosti prijímať rozhodnutia,
- zabezpečiť, aby všetky podporné osoby mohli absolvovať pravidelný výcvik rôznych foriem komunikácie.

7. Prevencia a riešenie konfliktov

Môže sa stať, že človek s postihnutím sa nerozhodne správne.

Môže napríklad darovať peniaze iným ľuďom.

Alebo si kúpi veci, ktoré si nemôže dovoliť.

Ak mu tým vznikne majetková ujma alebo finančná strata, môže to byť problém.

Preto musí naša krajina:

- nariadiť **podporným osobám**, aby boli schopné preukázať, že informovali podporovaného jednotlivca všetkými možnými spôsobmi o dôsledkoch každého dôležitého rozhodnutia,
- vytvoriť mechanizmus na zabránenie zneužitia. Napríklad požiadať o vyhlásenie zmluvy za neplatnú, ak bol človek s postihnutím zneužitý,
- v prípade konfliktov a pre kontrolu **podporných osôb** by sa mali vytvoriť administratívne postupy, ktoré budú ľahko prístupné,
- riešiť otázku zodpovednosti a poistenia podporovateľa.

8. Záruky

Dohovor veľmi špecificky stanovuje záruky, ktorými sa **podporované rozhodovanie** musí riadiť.

Záruky napríklad musia byť vyššie, ak má človek vyšší stupeň postihnutia.

Alebo musia byť vyššie, keď rozhodnutie výrazne zasahuje do života človeka s postihnutím.

Naša krajina preto musí:
zabezpečiť, aby záruky ustanovené v Dohovore boli u nás vhodne zapracované do zákonov o podporovanom rozhodovaní,
zabezpečiť, aby záruky boli začlenené v zákonoch o náhradnom rozhodovaní.
Dovtedy, kým podporované rozhodovanie nebude k dispozícii pre každého.

12 ZÁSADY

Toto sú zásady, ktorými sa musíme riadiť.
Týkajú sa **spôsobilosti na právne úkony**.
A tiež **podporovaného rozhodovania**.

Je potrebné:

1. Rešpektovať ľudské práva
2. Zabezpečiť, že ochrana záujmov ľudí s postihnutím bude pružná. To znamená, že bude dostatočná v každej situácii.

3. Ponechať ľuďom s postihnutím plnú **spôsobilosť na právne úkony**.
4. Obmedziť **spôsobilosť na právne úkony**, len keď je to skutočne nevyhnutné.
5. Pokiaľ je nevyhnutné obmedziť **spôsobilosť na právne úkony**, musí to byť primerané skutočnej potrebe človeka s postihnutím.
6. Mať úctu k praniu a pocitom ľudí s postihnutím.

7. V zákonoch uviesť záruky na ochranu ľudských práv.

- 8.** Súdom umožniť prispôbiť práva a povinnosti asistentov a zákonných zástupcov.

- 9.** Urobiť asistentov a zákonných zástupcov zodpovedných za škody či straty, ktoré môžu nastať pri výkone ich povinností.
- 10.** Umožniť človeku s postihnutím rozhodnúť o zdravotných zákrokoch.

KRÁTKY SLOVNÍK ODBORNÝCH VÝRAZOV

ČLÁNOK 12 -

časť Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Píše sa v ňom o rovnosti pred zákonom.

O tom, že všetci ľudia na svete majú rovnaké práva.

DISKRIMINÁCIA -

keď sa s ľuďmi inak zaobchádza, pretože sú iní.

Napríklad majú zdravotné postihnutie.

DOHOVOR O PRÁVACH OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM -

je medzinárodný právny dokument.

Napísala a vydala ho OSN v roku 2006.

Prináša nové myšlienky za práva a ochranu ľudí so zdravotným postihnutím.

Voláme ho jednoducho „Dohovor“.

INTEGRITA ALEBO NEDOTKNUTEĽNOSŤ OSOBY -

znamená, že ti nikto nesmie odobrať tvoje práva.

NÁHRADNÉ ROZHODOVANIE -

nemôžeš sa rozhodovať úplne samostatne.

O niektorých alebo o všetkých veciach za teba rozhoduje opatrovník.

Rozsah týchto vecí aj opatrovníka určí súd.

ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV -

je to medzinárodná organizácia.

Založilo ju 51 štátov v roku 1945.

Dnes má 191 členov.

Skoro všetky krajiny sveta sú jej členmi.

Má skratku OSN.

OSN bojuje napríklad za dodržiavanie ľudských práv

PODPORNÁ OSOBA -

osoba, ktorá ti pomáha pri rozhodovaní.

Voláme ju aj poradca alebo asistent.

PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE -

Môžeš sa rozhodovať úplne samostatne.

Ak máš s rozhodovaním problém, poradí ti poradca.

Rozhodnutie ale musíš urobiť ty sám.

PRÁVNÝ ÚKON -

je prejav ľudskej vôle.

Ide o činnosť, ktorou človek chce niečo urobiť, zmeniť, nadobudnúť.

Napríklad niečo kúpi, predá, zamení, niekoho alebo niečo si objedná alebo si niečo vypožičia...

PRÁVNA SUBJEKTIVITA -

znamená, že všetky práva a povinnosti sú ti priznané už pri narodení.

Právna subjektivita je pre všetkých rovnaká a nemôže byť obmedzená.

SPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE ÚKONY -

znamená, že môžeš robiť právne úkony.

Napríklad podpisovať zmluvy.

Spôsobilosť na právne úkony ti môžu obmedziť.

Alebo ťa jej môžu úplne zbaviť.

Hovoríme tomu aj **NESPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE ÚKONY**.

ZÁKONNÝ ZÁSTUPCA -

1. Rodič alebo opatrovník, ktorý ťa zastupuje v právnych veciach.

Až po dovŕšení tvojich 18 rokov.

2. Opatrovník, ktorého určil súd a zastupuje ťa v právnych úkonoch, pretože ti obmedzili alebo ťa zbavili spôsobilosti na právne úkony.

Pri písaní tejto brožúry sme použili tieto materiály:

- Inclusion Europe: Mental disability advocacy center
- Článok Platná právna úprava a návrh nového občanského zákonníku ve světle čl.12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, Mgr. Jana Marečková, LL.M, Brno
- Inclusion Europe: Diskriminácia hlboko vnútorne zraňuje!